

О.А. Солодчук, магістрант, V курс, гр. ОАМ-21, ФОФ
Науковий керівник – д.е.н., доц., проф. І.В. Жиглей
Житомирський державний технологічний університет

ЗНАЧЕННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ВАЛЮТНИХ ЗАСТЕРЕЖЕНЬ ПІД ЧАС ОБЛІКУ ДОХОДІВ ВІД ЕКСПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ ЗА УМОВ НАСТУПНОЇ ОПЛАТИ

Значення зовнішньоекономічної діяльності в розвитку всіх країн, у тому числі й України, постійно зростає. Історичний досвід підтверджує вигідність розширення участі країн у міжнародному поділі праці і різноманітних формах міжнародного бізнесу. І навпаки, згортання зовнішньоекономічної діяльності неминуче призводить до уповільнення соціально-економічного розвитку країни, виникнення складних проблем, які неможливо вирішити не лише в економіці, але і в інших сферах суспільного життя. Ведення будь-якого виду людської діяльності обумовлює появу низки певних ризиків, які впливають на кінцевий результат – мети ведення того чи іншого виду діяльності. Процес ведення зовнішньоекономічної діяльності та кожної окремої зовнішньоекономічної операції не є виключенням та об'єктивно передбачає вплив на їх здійснення сукупності факторів, які мають постійний або мінливий прояв.

Саме тому одним із найбільш актуальних і першочергових завдань для вітчизняних підприємств на сучасному етапі розвитку економіки є ефективна організація їхньої зовнішньоекономічної діяльності, зокрема формування валютної політики підприємства для управління валютними ризиками.

Експорт – одна зі складових зовнішньоекономічної діяльності підприємства, на яку впливають фактори ризику, оскільки експортер піддається валютному ризику через можливу зміну валютного курсу в період між укладенням угоди та здійсненням платежу. Зі зміною валютного курсу змінюється і реальна вартість платежу, що може вплинути на суму виручки. Саме тому при укладанні зовнішньоекономічної угоди підприємства мають можливість включити до умов платежів додаткову умову, що передбачає їх захист від зміни валютного курсу.

Дослідження проблем обліку експортних операцій представлені в працях Л.І. Бабій, А.М. Герасимовича, С.Ф. Голова, І.В. Жиглей, О.І. Кобилянської, Ю.А. Кузьмінського.

Питаннями у сфері управління валютними ризиками займаються такі відомі вчені-економісти, як: Пол Кругман, Перар Жозет, Сурен Лізелотт, Максимо Енг, Леві Мауріс, Ендрю Крокетт, Морріс Голдстейн, Майкл Мусса, Пол Массон, Джон Вільямсон та ін.

У вітчизняній економічній літературі ці проблеми відображені у працях відомих українських науковців та практиків: Т.А. Важєєвської, А.С. Гальчинського, В.М. Галь, В.М. Гейця, А.А. Грищенко, С.Ю. Михайличенка, В.І. Міщенко, Л.О. Примостки, М.І. Савлука, П.М. Сенища, О.М. Сохацької, В.М. Федосова, В.А. Ющенко, С.О. Яременка та ін.

З юридичної точки зору, валютне застереження – це умова в міжнародному контракті, що обумовлює перегляд суми платежу пропорційно зміні курсу валюти застереження з метою страхування валютного чи кредитного ризику експортера чи кредитора. Вона визначає у якій валюті контрагенти здійснюватимуть розрахункові операції та яким чином коригуватиметься ця грошова сума що до валюти, яку сторони обрали як оціночний еталон. Відповідно, валютою платежу є грошова одиниця, в якій відбуваються фактичні розрахунки сторін. Валюта ціни визначає абсолютну для даного договору ціну товару в грошових одиницях певної економічно стабільної країни. Валюту ціни називають ще валютою контракту, а валюту платежу – валютою боргу.

Валюта ціни може визначатися як у валюті однієї із сторін зовнішньоекономічного договору, так і у валюті будь-якої третьої країни. Валюта платежу часто характеризується відносністю (варіативністю), оскільки її грошова сума підлягає перерахунку у випадку зміни її курсу відносно валюти контракту.

Загальним правилом вибору валюти розрахунків є орієнтація експортерів на сильну валюту, тобто таку, купівельна спроможність якої щодо національної грошової одиниці підвищується.

Для перерахунку валюти ціни у валюту платежу потрібно в угоді наперед визначити, який для цієї мети братиметься курс: курс продавця (курс, за яким банк продає валюту) чи курс покупця (за яким банк купує валюту). Для експортера перерахунок вигідно робити за курсом продавця, оскільки він за кожну одиницю іноземної валюти одержить більше одиниць валюти країни-імпортера. Зрозуміло, що для імпортера вигідним є перерахунок за курсом покупця. Компромісним рішенням для цих контрагентів є користування усередненим курсом продавця і покупця.

Отже, якщо, наприклад, зростає курс валюти платежу до національної валюти, то експортер на рахунок 70 2 Дохід від реалізації² буде відображати більшу суму у національній валюті, ніж він планував одержати при укладенні угоди і, навпаки, при зниженні курсу валюти платежу до національної валюти експортер понесе втрати, які можуть бути дуже відчутними.

Звідси висновок, що в умовах нестабільності плаваючих валютних курсів цей метод страхування валютних ризиків є неефективним. Аналогічний висновок можна поширити і на іншу форму валютного

застереження – коли валюта ціни і валюта платежу збігаються, а сума платежу ставиться в залежність від більш стабільної валюти застереження.

Розглянемо практичні аспекти використання вітчизняними підприємствами валютних застережень у зовнішньоекономічних контрактах.

Наприклад, при укладанні зовнішньоторговельної угоди між українським експортером та російським імпортером на поставку продукції на суму 81 млн. російських рублів (еквівалент суми у 3 млн. доларів США за обмінним курсом на день укладення контракту) з відстрочкою платежу на 2 місяці в контракт може бути включена одна з таких умов.

По-перше, контракт може не включати ніяких валютних застережень, тобто валюта ціни та валюта платежу збігаються, і нею є російський рубель. У цьому випадку сума контракту складе 81 млн. російських рублів і не буде переглядатися, незалежно від динаміки курсових коливань. Тобто, це не вплине на суму доходу, що буде відображатися в обліку.

У другому випадку валютою ціни контракту є долар США, валютою платежу – російський рубель. Таким чином, незалежно від коливань валютного курсу американського долара до російського рубля сума зовнішньоторговельного контракту буде постійною і складатиме 3 млн. доларів США. Якщо у момент здійснення платежу через 2 місяці валютний курс USD/RUR = 28,00, то російський імпортер повинен сплатити вітчизняному підприємству 84 млн. російських рублів, що буде еквівалентом 3 млн. американських доларів. У цьому випадку операційного валютного ризику та збитків, пов'язаних з його виникненням, зазнає російський імпортер. Вітчизняний же експортер отримає виручку у російських рублях більшу, ніж було заплановано, але не матиме ніякого виграшу при конвертації її у долари США.

У третьому випадку, використовуючи методи, що базуються на валютних застереженнях, фінансова служба українського експортера могла б увести до контракту валюту застереження – валюту, що має тенденцію до ревальвації по відношенню як до російського рубля, так і до американського долара, наприклад, євро. У контракт додається таке валютне застереження: якщо впродовж 2 місяців курс євро до долару США зросте більше, ніж на 2,5 %, то сума контракту в доларах збільшиться пропорційно різниці між фактичною та обумовленою зміною. На момент укладення контракту мали місце такі спот-курси: USD/RUR=27,00; EUR/USD = 1,2500. В момент здійснення розрахунків, тобто через 2 місяці очікуються такі поточні значення валютних курсів: USD/RUR = 28,00; EUR/USD = 1,3000.

Таким чином, суму зовнішньоторговельного контракту необхідно збільшити на 1,5 %.

$$1,5 \% = (1,3000 - 1,2500) / 1,2500 * 100 \% - 2,5 \%$$

При цьому, український експортер на рахунку 70 «Дохід від реалізації» буде відображати 3045000 доларів США або 85260000 російських рублів (3000000*1,015*28,00). І при конвертації цієї суми у національну валюту отримає більшу виручку.

Отже, практичне використання валютних застережень у зовнішньоекономічних контрактах вітчизняних підприємств є необхідною передумовою, пов'язаною з мінімізацією валютних ризиків. При здійсненні експортних операцій підприємства повинні прагнути встановити валюту ціни у валюті, що має тенденцію до ревальвації протягом терміну дії контракту, тому що вдало обрана валюта ціни дозволяє не лише уникнути втрат, пов'язаних з коливаннями валютних курсів, але й одержати за рахунок цього певний прибуток.